

Aproximació al concepte d'“història oral”

A les pàgines del nostre butlletí apareixen -i continuaran apareixent- una sèrie de treballs que versen sobre la denominada “història oral”, això és, que es recolzen en major o menor mesura en “testimonis orals” (seria un estirabot precisar que amb l'objectiu de reconstruir part del passat més recent); així, les línies que segueixen volen oferir una senzilla aproximació al concepte d'“història oral” (sense entrar en detalls de metodologia), tant sovint fruit d'equívocs en els mitjans de comunicació o, fins i tot, en àmbits acadèmics.

Com és ben sabut, la terminologia sempre és problemàtica -no cal dir que en història principalment-. I el terme d'“història oral” no en constitueix una excepció, ja que ha estat força discutit des que Allan Nevins, fundador del Columbia Oral History Office, el generalitzés a partir de 1948. A tall d'exemple: Paul Thompson, director de la revista *Oral History*, es mostrà partidari d'aquesta denominació; el 1990 Dominique Aron-Schnapper va defensar la d'“arxiu oral”; Ronald Fraser ha emprat la de “fonts històriques orals” (com podem comprovar-ho a la seva obra més famosa: *Blood of Spain* -o, en el vers de Cernuda, *Recuérdalo tú y recuérdalo a otros-*); per a Philippe Joutard, el terme “història oral” era “terriblement ambigu, por no decir inexacto” i així preferí el de “fonts orals”, encara que posteriorment també n'ha destacat la seva senzillesa i una certa “antiguitat”; la revista *Historia, Antropología y Fuentes Orales (HAFO)*, que es defineix com una publicació especialitzada en història oral, les “fonts orals” actuen com a nexes entre la història contemporània i l'antropologia. Amb tot, i discussions a part, la “història oral” es podria entendre com el conjunt d'operacions que consisteixen a gravar testimonis -subjectius, com tota font-, transcriure les seves aportacions i/o reflexions (o recrear-les sobre paper -Philippe Lejeune-) i, com a pas final -sense ésser simple recepta culinària-, analitzar les informacions obtingudes (informacions no estrictament “orals”, com ho proven els silencis).

Segons un dels grans experts en la matèria -el mencionat Thompson-, malgrat que el terme sigui tan nou com la gravadora, “De hecho, la historia oral es tan antigua como la Historia misma” (la tradició oral de les societats preliteràries, Heròdot, Beda, Michelet, els Webb, etc.); ara bé, llevat del cas africà, la “Història” anà deixant de banda les fonts orals des del s. XVII i, sobretot, amb la seva academització al XIX, junt amb la separació de les ciències socials (l'etnologia primer i l'antropologia després gairebé van patrimonialitzar l'ús de fonts orals fins més enllà de 1945). Amb tot, *sensu stricto*, la història oral moderna és pròpia del s. XX, amb el progrés tecnològic (els aparells d'enregistrament), nous camps d'interès i, més darrerament, el treball interdisciplinari (encara que la seva consolidació en el món universitari ha estat lenta i a diferents ritmes i intensitats segons els països).

La funció de la història oral, amb alguns matisos, “se ha de entender más bien análogamente como la arqueología para los historiadores de la historia antigua” (Lutz Niethammer). Aquesta tècnica crea les seves pròpies fonts i permet unes aplicacions molt diverses (en l'estudi de l'economia, en la història política, la biografia, la història militar, completar determinades llacunes documentals, etc. -i en cap moment s'ha d'oblidar la riquesa del diàleg entre les fonts escrites i les orals-); si bé, un gran obstacle és la limitació cronològica (com recorda l'autor de *The Edwardians* o de *The Voice of the Past*, “No podemos -desgraciadamente- entrevistar a las lápidas”) o bé els

complexos -i sinuosos- límits de la memòria; val la pena recordar l'opinió -escèptica- d'Eric J. Hobsbawm en aquest darrer aspecte: “nunca haremos uso apropiado de la historia oral hasta que determinemos qué es lo que puede fallar en el recuerdo, del mismo modo que hemos determinado qué es lo que puede salir mal cuando se copian manuscritos a mano”. I, sobretot, no s'ha d'oblidar mai que la història oral, com a mètode (o com a instrument auxiliar -segons un sempre contundent Josep Fontana-), implica l'atansament a una font viva (un atansament sovint dolorós, com els supervivents d'experiències traumàtiques -només cal evocar algunes de les entrevistes més colpidores de *Shoah*, de Claude Lanzmann, encara que no sigui un exercici d'història oral sinó audiovisual-); per no allargar-ho més, seria complicat discutir la següent afirmació de George Ewart Evans -i no només per la bellesa intrínseca: “Aunque los viejos supervivientes eran libros andantes, yo no podía hojearlos sin más. Eran personas”.

En suma, a la història oral s'hi adiria molt bé el lema terencià “Homo sum; humani nihil a me alienum puto”¹.

Ricard Expósito Amagat
Llicenciat en història

¹ “Sóc un ésser humà, res que sigui humà m'és aliè”